

I. NAGRADA

AUTOR: Ana Šulentić

NASLOV KRATKE PRIČE: Tenisice broj 45

Prebacujem nezainteresirano programe na TV-u. Napadaju me, po tko zna koji put, reklama za osteoporozu i razigrani sjedokosi likovi izliječeni čudotvornim lijekom. Onda s nekog drugog programa tuku dubokoumni savjeti kako ostati vječno mlad i vitak. Čini se da se ovih dana svi problemi svijeta mogu podvesti pod pitanje tko je na crvenom tepihu Hollywooda briljirao, a tko je modno promašio. I ima li možda neke skrivene kemije između Lady Gage i Bradlyja Coopera!?

Već pomalo ljuta, ponovno mijenjam program. U nekoj ozbiljnoj emisiji gostuje čovjek kojem ne znam procijeniti godine, u svakom slučaju, iz moje perspektive, stariji. Govori o svojim postignućima, završenim fakultetima, poslovima koje je radio. Čini se uspješan u svakom pogledu. Za ekran me prikovala njegova priča kako je kao apsolvant prekinuo studij i otišao u rat, Domovinski rat, rat za neovisnost i slobodu Hrvatske. Pričuvni sastav policije, postrojba, ratište, logor, nekoliko neuspjelih razmjena do konačnog oslobođenja.

Razmišljam, slušajući njegovu priču, kako su te ratne devedesete, na svu sreću, bile neko drugo vrijeme, kao priče iz davnine koje su se događale nekada, nama nezamislivo vremenski i prostorno daleko, u nekoj zemlji preko deset gora i mora, jer želim vjerovati da je to moralo biti nekakvo drugačije, surovo vrijeme s drugačijim ljudima koji su bili sposobni učiniti različite strahote o kojima slušam. Ili nije? Gledam stare fotografije tog čovjeka. Bezbrizan, nasmijan. Iza njega dvadesetak godina života, a ispred budućnost puna očekivanja. Odjednom postajem svjesna da mladost tog vremena u suštini nije mogla biti drugačija. I oni su voljeli neke svoje pjesme i filmove, interesirali se za bezbrojne bitne i nebitne stvari, imali omiljena mjesta za izlazak, učili, sanjarili, glupirali se, voljeli, planirali neku svoju idealnu budućnost, ušuškani u sigurnost doma i obitelji. A onda je njihova sadašnjost naprosto postala zona opće opasnosti. Glavne vijesti – stanje na bojišnici i pitanje hoće li svijet shvatiti pravednost njihove borbe, pobjede, gorke poraze, žrtve, odricanja, nadu, vjeru.

Preklapaju mi se slike. Gledam brata. Sa slušalicama na ušima, udubljenog u nizove zadataka, lupka olovkom po stolu u samo njemu znanom ritmu. Približnih je godina kao i onaj hrabri mladić iz devedesetih. Nalazim sličnost, možda samo meni vidljivu. Zato me još više zadivljuje i boli. Kolika je to hrabrost morala biti, kolika ljubav prema domovini da, kao u pjesmi, u odlučujućem trenutku lupiš petama i kažeš: „Sve za Hrvatsku!“ To je mogao biti moj brat. To je bio nečiji brat! S idealima u očima, s čistom vjerom da je upravo to njegovo vrijeme i da ne smije propustiti priliku pisati povijest ove zemlje, makar najsitnijim slovima. Sve drugo moglo je pričekati. I ispiti, i ljubav, male i velike stvari koje čine život.

Iskaču slike zagrljenih mladića ispred precrtanih natpisa mjesta ispisanih ćirilicom, ispred izranjavanih pročelja nekada lijepih zgrada, iz parkova granatama ogoljenih krošnji. Ovo je bio i bit će naš grad, govore njihove raširene ruke u znaku pobjede. Gotovo mogu čuti pjesmu, hrapavu, glasnu, pomalo raštimanu, njihovu odu radosti. Ali osjećam da tamo negdje, iza te srećom uokvirene slike, netko plače. Netko se zauvijek oprašta. Zaustavljeno je vrijeme, puno sjećanja, dok se nekom isprepliću osjećaji: sreće i ponosa, tuge i prkosa. Gledaju me s nepoznatih lica bratove oči, bez glasa se smijem, grcam u tišini bez suza.

Ispod radnog stola u ritmu poskakuju njegove snježno bijele tenisice broj 45. Odjednom ih vidim u nekom paralelnom vremenu, prekrivene prašinom, istrošene koracima bez broja nekim putovima spasa, kroz trnje i kukuružišta, umrljane i pokapane krvlju bezimernih dječaka. Uporno trče neku svoju utrku za život i smrt, gaze, spotiču se, zaustavljaju, vraćaju, ponovno nastavljaju, zatim gube, pa utihnu, a onda bivaju još snažnije.

Trudim se ne pokazati da sam uznemirena, da sam nesvjesno ušla u tu priču s ekrana, da su podijeljene uloge, a ulog ogroman. Ne mogu se tješiti kao kad sam bila malena da je to samo film, da će junaci na kraju priče biti živi i zdravi. Nema tu odjavne špice koja to potvrđuje. Nema utjehe ni pogodbe. Crno je crno, bijelo je bijelo, a život nema popravka ni reprize. S užasom gledam snimke razvalina kafića koji već odavno nisu okupljališta nasmijanih lica. Nema šanka ni inventara, ne toči se piće, nema pričljivih konobarica za prikratiti vrijeme. Možda gutljaj rakije s nogu, onako iz boce. Ali zato se, na preostalom komadiću izrešetanog zida, tvrdoglavo koči mali trag civilizacije iz prošlog života – HOTEL. U njemu dečki, u tenisicama broj 45, očito zbijaju šale i prkose vremenu kako bi se osjećali sretnije. Na licima ni traga sumnje ili straha, možda nekakva dječja zaigranost, ali prije svega čvrsta uvjerenost da je to neka čudna epizoda i da slijedi sretan kraj. Prepričavaju duhovite anegdote i o onima kojih više nema. Bez suviše patetike, ponekad nevješto i grubo, ali svakom svojom riječju podižu nevidljiv spomenik pokušavajući zauvijek zadržati onaj osjećaj bezrezervnog davanja i pripadnosti.

Sigurno je teško u potpunosti ući u njihov svijet, razumjeti ono što je razumljivo samo onima koji su to prošli. Možda i danas, poslije toliko godina, razumijevanje izostavlja riječi. Jer, kojim bi to riječima mogli opisati one crne dane neizvjesnosti, patnje, stradanja!?

Skloništa u podrumima, s krumpirima i svim nepotrebnim stvarima koje će im možda baš trebati sljedeće godine, malo uveseljavaju kašete mirisnih jabuka. Čudne slike društvenog života u podrumima. Bake i djedovi s uhom prislonjenim na tranzistor jer su u tijeku vijesti s bojišnice, trudnice "udobno" smještene na ležaljke za plažu, djeca na prašnjavom podu koja crtaju moćno, futurističko oružje za brz završetak tog strašnog rata. Život od danas do sutra. Nema planova i velikih očekivanja, broje se uzbune i opće opasnosti, u ozbiljnim podrumskim raspravama procjenjuju se snage u odnosu na neprijatelja. Umjesto igračaka djeca sakupljaju čahure metaka i komadiće granata. Uspavanke su zamijenile domoljubne pjesme, a nebo nije uvijek plavo i sigurno. Dijeli se kruh sa susjedima. Kamera prolazi dugim podrumskim hodnicima s mnoštvo ljudi, ranjenika, pri čemu svaka slika odaje krvavu i tešku zbilju. I tu su neke užurbane tenisice broj 45 koje vraćaju nadu, ulijevaju sigurnost. Pauk je nesmetano ispleo raskošnu mrežu u kutu mračnog hodnika. Čeka. Pogledavam ispod oka gleda li moja sestra ove kadrove jer i bezazlena bubamara na zidu u našem stanu, kod nje izaziva ozbiljan strah. U čudu me gleda jer sam je, bez riječi, čvrsto zagrlila. „Neka ti to bude jedini strah“, izgovaram u sebi. Samo sam načas skinula slušalice s bratovih ušiju i čvrknula ga nježno po kosi: „Super su ti te tenisice broj 45!“